

Evident, nu evoluează numai dreptul și statul ca fenomene sociale. Realitatea socială demonstrează existența unor fenomene negative, de natură sociojuridică, care la fel cunosc o evoluție considerabilă. Acestea pot dovedi abilități performante de ocolire a normelor juridice și de diminuare, sub aspectul fundamentului axiologic, a valorii instituțiilor statale, inclusiv a justiției. Anume principiul consolidării justiției și reprezintă un început de natură generică, în coraport cu principiile tradiționale ale justiției, care, spre regret, nu mai posedă capacitatea de a proteja justiția în manifestarea sa organizațională și funcțională. Prin intermediul principiului consolidării justiției, fenomenul justiției se manifestă ca autoritate integră superioară, în condițiile unui regim politic democratic, conținutul și forma dreptului cunoscând o evoluție corespunzătoare valorilor sociale.

Referințe bibliografice

1. Didier Julia. LAROUSSE. *Dictionar de filosofie*. București: Univers Enciclopedic, 1988, p. 271.
2. Ionescu Steluța. *Justiție și jurisprudență în statul de drept*. București: Universul Juridic S.R.L., 2008, p. 23.
3. Picard Edmond. *Le droit pur. Les permanences juridiques*. Paris: Flamrion, 1921, p. 63.
4. Ionescu Steluța. *Ibidem*, p. 239.
5. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare la 27 august 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1994, nr 1.
6. Negru Andrei. *Consolidarea justiției în statul contemporan democratic*. Chișinău: Sirius, 2012, p. 117.
7. *Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii*, nr. 947-XIII din 19.07.1996. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 64/641 din 03.10.1996. Republicată: Monitorul Oficial nr. 186-188/752 din 22.08.2003.
8. Ionescu Steluța. *Principiile procedurii judiciare în reglementarea actuală și în Noile Coduri de procedură*. București: Universul Juridic, 2010, p. 13.

INSTITUȚIA MĂSURILOR DE ASIGURARE A ACȚIUNII CIVILE ÎN CONTEXTUL REGLEMENTĂRILOR ACTUALE

Adelina BÎCU,
doctor în drept

SUMMARY

With all the advantages of the civil action, we have to mention that sometimes intending to action the plaintiff has real motives to believe the defendant might resort or could have resorted already to civil actions which would render impossible or create difficulties at forceful court decision procedures. Such actions can be materialized through alienation of material goods, removal of goods outside the territory of the company or even their destruction. In order to avoid such consequences the legislator establishes the institution which insures the civil action proceedings one of its categories being the application of sequester. Certainly the institution insuring the course of action is not timeless, undergoing changes according to necessities of time. As a matter of fact such situation can be visualized in the civil procedural legislation of our country. Moreover, this measure needs perfecting, improvement, taking into consideration the fact that the dynamics of the commercial and civil circuit is going on an upward trend.

SUMAR

Cu toate avantajele acțiunii civile, trebuie să menționăm că deseori, intențind acțiunea, reclamantul are motive să creadă că pîrîtul ar putea recurge sau a recurs deja la acțiuni care ar face imposibilă sau ar crea dificultăți la executarea silită a hotărîrii judecătorești. Asemenea acțiuni s-ar putea materializa prin înstrăinarea bunurilor, scoaterea bunurilor în afara teritoriului companiei sau chiar distrugerea acestora. Pentru a evita asemenea consecințe, legiuitorul consacră instituția măsurilor de asigurare a acțiunii civile, în categoria cărora se include și aplicarea sechestrului. Desigur, instituția asigurării acțiunii nu poate rămîne în afara timpului, ea fiind supusă transformărilor potrivit cerințelor timpului, situație care de altfel se regăsește și în legislația procesual-civilă a țării noastre. Mai mult decît atît, această măsură necesită perfecționare, îmbunătățire, avînd în vedere faptul că dinamica circuitului civil și comercial se află în ascensiune.

Acționînd în justiție, reclamantul urmărește în mod firesc obținerea unei hotărîri favorabile și valorificarea drepturilor recunoscute pe această cale. În intervalul dintre promovarea acțiunii și executarea hotărîrii pot surveni unele împrejurări – obiective sau subiective adesea – care să determine dispariția sau distrugerea bunului dobîndit prin hotărîre ori diminuarea activului patrimonial al debitorului.

Pentru a preîntîmpina asemenea situații nefavorabile pentru reclamantul de bună-credință, legiuitorul a pus la dispoziția acestuia mijloace de natură a indisponibiliza și conserva bunurile care

formează obiectul litigiului. Prin asemenea mijloace se realizează ceea ce numim *asigurarea acțiunii civile*. Se garantează în acest mod posibilitatea executării în viitor a hotărîrii judecătorești care va fi obținută de către reclamant.

În literatura de specialitate au fost formulate diverse definiții ale instituției asigurării acțiunii, care de fapt relevă aceleași aspecte – măsurile de asigurare/garanție a realizării efective a dreptului accesului la justiție și a restabilirii situației protejate de lege.

Astfel, în doctrina rusă, instituția asigurării acțiunii civile este definită ca o garanție suplimentară pentru protecția și apărarea drep-

turilor și intereselor reclamantului, care se exprimă prin adoptarea unor măsuri îndreptate spre executarea efectivă și reală a hotărârii judecătorești [10, p. 310].

În jurisprudența din RM, asigurarea acțiunii a fost apreciată ca totalitatea măsurilor care garantează executarea hotărârii judecătorești în cazul admiterii cerințelor înaintate de către reclamant [8, p. 138].

După cum menționează procesualisti din România, măsurile de asigurare sînt menite să împiedice pe pîrît, în timpul procesului, să distrugă sau să înstrăineze bunul ce constituie obiectul litigiului sau diminuarea activului patrimonial, cînd obiectul litigiului este o sumă de bani [7, p. 239].

În opinia noastră, instituția asigurării acțiunii civile reprezintă un ansamblu de măsuri determinate prin lege, care pot fi aplicate de către instanță în temeiul demersului părților, dacă există posibilitatea ca executarea ulterioară a hotărârii judecătorești să devină imposibilă sau dificil de realizat.

Legiuitorul din RM consacră asigurarea acțiunii civile prin art. 174 din CPC, în care stipulează că: "La cererea participanților la proces, judecătorul sau instanța poate lua măsuri de asigurare a acțiunii. Asigurarea se admite în orice fază a procesului, în cazul în care neaplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii ar crea dificultăți judecătorești sau ar face imposibilă executarea hotărârii judecătorești."

Scopul instituției în cauză îl constituie restabilirea integrală a drepturilor patrimoniale ale persoanelor fizice și juridice care au fost încălcate în rezultatul săvîrșirii unui delict civil. Asigurarea acțiunii contribuie real la executarea ulterioară a hotărârii judecătorești adoptate și astfel constituie un mijloc eficient de protecție a drepturilor subiective ale participanților la proces. Aceasta este

una dintre garanțiile principale ale apărării drepturilor cetățenilor și persoanelor juridice. Aplicarea corectă a măsurilor de asigurare garantează executarea ulterioară a hotărârilor judecătorești.

Instituția asigurării acțiunii se manifestă printr-un șir de măsuri reglementate de art. 175 din CPC, măsuri care au două trăsături caracteristice, și anume: sunt *temporare* și *urgente*.

Caracterul urgent semnifică necesitatea soluționării cererii de asigurare cît mai rapid, precum și simplificarea procedurii de soluționare a acestei chestiuni (conform art. 177 CPC, "cererea de asigurare a acțiunii civile se soluționează de judecător sau de instanța care examinează pricina chiar în ziua depunerii ei, fără a-l înștiința pe pîrît și pe ceilalți participanți la proces").

Natura temporară se explică prin limitarea acțiunii în timp a acestor măsuri, în funcție de faptul în ce moment a fost înaintată cererea de asigurare și dacă a fost sau nu satisfăcută acțiunea reclamantului.

Un aspect ce merită atenția, tratînd instituția în cauză, se referă la necesitatea delimitării asigurării acțiunii de instituția asigurării dovezilor. Astfel, asigurarea dovezilor, ca instituție procesual-civilă, reprezintă acea procedură în cadrul căreia partea care are interes poate solicita să se constate și să se conserve de urgență probele de care înțelege să se folosească în proces, dacă există pericol ca ele să dispară sau dacă ar fi greu de administrat în viitor. Instituția asigurării dovezilor este reglementată prin art. 127 CPC, dispozițiile cărora ne permit să deducem elementele care justifică asigurarea dovezilor și care constituie condiții ce se cer a fi întrunite pentru admiterea asigurării, și anume:

- interesul, determinat de teama persoanei că prezentarea do-

vezilor necesare va deveni ulterior imposibilă sau grea;

- urgența, determinată de faptul că dovezile ar putea să dispară, să se deterioreze și să fie imposibil de administrat în viitor.

După cum putem lesne constata, asigurarea acțiunii se deosebește de asigurarea dovezilor prin obiectul la care se aplică. Astfel, în cazul în care se asigură acțiunea se creează garanții suplimentare în favoarea reclamantului, în vederea posibilității de a putea ulterior executa hotărîrea, iar cînd se asigură probele, părțile urmăresc evitarea pierderii materialului probator, care urmează să le ajute în susținerea pretențiilor sau obiecțiilor lor.

La asigurarea dovezilor, de asemenea, instanța va ține cont de regula admisibilității și pertinentei. Se asigură doar dovezile ce au importanță pentru cauză și care sînt reglementate de lege ca mijloace de probațiune. Necesitatea asigurării dovezilor apare, de exemplu, în cazul în care constituie probe materiale produsele alimentare ușor alterabile, care-și pierd aspectul exterior și calitățile într-o perioadă scurtă de timp, sau cînd martorul pleacă într-o deplasare îndelungată, ori cînd a avut loc un accident și cauzele, consecințele acestuia pot fi determinate doar cercetînd locul faptei, imediat după producerea lui, etc.

În teoria procesual-civilă românească [6, p.198] se menționează că asigurarea probelor se poate solicita prin două moduri:

- pe cale principală;
- pe cale incidentală.

Dacă procedura de asigurare a dovezilor este necesar de a fi efectuată pînă la intentarea acțiunii civile în instanța de judecată, atunci cererea de asigurare se va îndrepta către birourile notariale sau persoanele oficiale ale misiunilor diplomatice ale RM, sau către instanțele de judecată în condițiile

prevăzute la art. 127¹ CPC, aceste modalități constituind calea principală de asigurare (art. 127 alin. 2 CPC). Dacă însă cauza a fost pusă pe rol, dar nu s-a ajuns încă la etapa administrării probelor, asigurarea dovezilor se va face pe cale incidentală. Competență va fi, firește, instanța investită cu soluționarea cererii principale (art. 128 alin. 1 CPC).

Revenind la instituția asigurării acțiunii, subliniem că legea nu determină categoriile concrete de acțiuni care pot fi asigurate și nici nu stipulează că pot fi asigurate numai acțiunile cu caracter patrimonial. Paguba morală, după cum se menționează de către jurisprudență, presupune compensarea suferințelor morale exprimate în sume bănești. Deci, acțiunea privind restituirea pagubei morale, de asemenea, poate fi asigurată, cu toate că această pagubă nu este materială, deoarece în cazul admiterii acțiunii executarea hotărârii constă în perceperea unei sume bănești care, în unele cazuri, se poate referi și la avera debitorului [12].

Este semnificativ faptul, după cum specifică și doctrina, că măsurile de asigurare nu constituie măsuri de executare silită, ci mijloace procesuale care intră în conținutul acțiunii civile și care au ca scop doar asigurarea părții, prin indisponibilizarea bunurilor urmăribile ale debitorului sau a celor ce formează obiectul litigiului, asupra posibilității de realizare efectivă a executării silite (prin echivalent sau, după caz, în natură), dacă va obține titlu executoriu [5, p.218].

Importanța acestei instituții constă în faptul că, prin aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii, sînt apărute drepturile reclamantului în cazul în care pîrîtul va acționa cu rea-credință sau cînd neaplicarea măsurilor de asigurare poate duce la imposibilitatea executării hotărârii.

Judecătorul sau instanța poate lua măsuri de asigurare a acțiunii doar la solicitarea participanților la proces, cu excepția cazurilor prevăzute de lege (Legea contenciosului administrativ) [4]. În același timp, din sensul art. 356 CPC rezultă că, la intentarea procesului de insolabilitate, instanța se conduce de normele Codului de procedură civilă, cu excepțiile și completările stabilite de legislația insolabilității. Potrivit prevederilor art. 35 din Legea insolabilității, instanța de judecată ia toate măsurile necesare pentru a preveni modificarea stării bunurilor debitorului în perioada de pînă la intentarea procesului de insolabilitate. Respectiv, deducem că în cazul depunerii cererii de intentare a procesului de insolabilitate, instanța poate dispune din oficiu aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii.

Este de menționat că măsuri de asigurare a acțiunii pot fi luate și la solicitarea pîrîtului, chiar dacă acesta nu a depus în instanță acțiune reconvențională.

De asemenea, aceste măsuri pot fi aplicate atît pe marginea acțiunii principale, cît și în cadrul acțiunii reconvenționale. În doctrina rusă se subliniază că pot fi supuse măsurilor de asigurare atît acțiunile în realizare, cît și acțiunile în recunoaștere [11, p. 243]. Astfel, asigurarea acțiunii poate avea un caracter indispensabil, de exemplu, în cazul acțiunii de recunoaștere a dreptului de autor. În cazul dat este posibilă aplicarea măsurii de interdicție a publicării operei literare pînă la momentul cînd va fi hotărîtă întrebarea cu privire la dreptul de autor asupra lucrării ce constituie obiectul litigiului.

Eficacitatea asigurării acțiunii depinde în mare parte de termenul cînd a fost soluționată această chestiune. Codul de procedură civilă prevede că, la etapa pregătirii

pricinii pentru dezbaterile judiciare, judecătorul soluționează problema asigurării acțiunii, moment la care, judecătorul trebuie să țină cont de faptul că această circumstanță poate prejudicia interesele pîrîtului și al altor persoane participante la proces. Astfel, potrivit art. 182 CPC, acceptînd asigurarea acțiunii, judecătorul sau instanța poate cere reclamantului o cauciune a prejudiciilor care ar putea fi cauzate pîrîtului. Din conținutul acestei prevederi rezultă că solicitarea cauciunii este lăsată la discreția judecătorului, fapt care pînă la urmă poate nu numai prejudicia interesele pîrîtului, dar și crea careva premise pentru acțiuni de coruptibilitate. Din aceste motive, considerăm că, în cazul emiterii încheierii de asigurare a acțiunii, instanța în mod obligatoriu trebuie să stabilească și cauciunea pentru prejudiciile care ar putea fi cauzate pîrîtului. Această cauciune ar reduce abuzurile atît din partea reclamantilor de rea-credință, cît și din partea sistemului judecătoresc care adoptă încheieri de admitere a măsurii de asigurare ce, de fapt, coincid cu însăși cerința din acțiunea civilă.

Reieșind din stipulările art. 174 din Codul de procedură civilă, cererea de asigurare a acțiunii poate fi depusă doar în instanța de judecată unde este înaintată acțiunea principală.

Codul de procedură civilă prevede expres posibilitatea aplicării de către judecător a măsurilor de asigurare în faza primirii cererii (art. 168 CPC). Totodată, participanții la proces pot solicita aplicarea acestor măsuri, fie odată cu depunerea cererii de chemare în judecată, fie prin înaintarea unei cereri separate. De asemenea, acțiunea poate fi asigurată atît integral, cît și în parte, spre exemplu în situația în care cererea de chemare în judecată este compusă din

mai multe capete de cereri și asigurare necesită nu toată acțiunea, ci doar unele cerințe.

Atunci când cererea de asigurare se înaintează odată cu depunerea acțiunii și, în urma examinării acesteia, instanța depistează temeuri de a scoate cererea de pe rol, procesul pe cauza dată va fi finalizat prin pronunțarea unei încheieri judecătorești. În urma înlăturării circumstanțelor ce au servit drept temei pentru scoaterea cererii de pe rol, partea interesată va putea să se adreseze cu o cerere repetată privind asigurarea acțiunii.

Cererea de asigurare a acțiunii urmează a fi întemeiată și argumentată în așa fel încât din sensul ei să fie clar că neaplicarea măsurilor în vederea asigurării acțiunii ar crea dificultăți sau ar face imposibilă executarea hotărârii judecătorești. În orice caz, soluționând chestiunea privind aplicarea măsurilor de asigurare a acțiunii, instanța de judecată examinează temeinicia cerinței înaintate de către participanții la proces și, în caz de admitere a acesteia, se pronunță printr-o încheiere privind aplicarea măsurilor de asigurare. Dacă instanța de judecată a respins cererea privind asigurarea acțiunii, iar pe parcursul examinării litigiului circumstanțele cauzei s-au modificat, participanții la proces vor putea să se adreseze cu o cerere repetată în vederea asigurării acțiunii înaintate.

Analiza instituției măsurilor de asigurare a acțiunii civile ar fi incompletă fără o scurtă retrospectivă asupra reglementării acesteia sub aspect comparativ.

Analizând sistemul măsurilor de asigurare în unele state ale UE, am dori să evidențiem câteva aspecte generale caracteristice țărilor din comunitatea europeană privitor la reglementările specifice domeniului dat. Astfel, în spațiul comunitar instanțele de judeca-

tă pot impune câteva modalități sau forme de acțiuni asiguratorii: măsuri provizorii, măsuri de conservare asupra bunurilor debitorului și executarea provizorie [9, p.381]. Scopul tuturor acestor măsuri este anticiparea hotărârii definitive, pe baza faptelor, pentru o anumită perioadă, astfel încât să se asigure posibilitatea de executare a acesteia. Însă trebuie să se facă distincția între mai multe situații.

1. Măsuri de conservare

Acestea au fost definite de către Curtea de Justiție a Comunității Europene ca fiind măsuri menite să protejeze drepturile recunoscute în alte proceduri ale instanței care audiază cauza în fond, pentru a menține situația de la momentul respectiv atât în realitate, cât și în procedurile juridice [13]. În practică, aceste măsuri îl vor ajuta pe creditor să se apere împotriva riscului de a nu fi plătit prin folosirea a două tehnici: fie debitorul este împiedicat să-și înstrăineze bunurile, fie acestea sunt grevate cu sarcini, astfel încât, dacă debitorul își înstrăinează într-adevăr bunurile, acestea să poată fi recuperate de la proprietarii ulteriori.

Exemple de măsuri de conservare: sechestrarea preventivă a bunurilor mobile sau a sumelor de bani aparținând debitorului; punerea sub sechestrul curții a proprietății contestate, astfel încât aceasta să fie menținută în starea actuală până la pronunțarea hotărârii; ipotecarea bunurilor imobiliare, a activelor afacerii și a titlurilor de valoare.

Condiții pentru impunerea de măsuri de conservare: când se depune cererea, instanța (care, în funcție de statul-membru, poate fi instanța care audiază cauza sau o instanță specială responsabilă de măsurile provizorii și de conservare) poate cere dovada că solicitarea care se înaintează are șanse de succes și că există riscul de a

nu se putea recupera datoria de la debitor [13].

Ordinul judecătoresc va specifica activele asupra cărora se vor aplica măsurile, până la o anumită sumă proporțional cu solicitarea persoanei. Există o listă de bunuri și active care nu pot fi sechestrate (îmbrăcăminte, hrană, anumite piese de mobilier, o anumită proporție din salarii și remunerații), astfel încât să se asigure traiul decent al familiei debitorului. Debitorul poate contesta măsura și poate cere ridicarea sechestrului. Dacă, după audierea cauzei în fond, ați obținut o hotărâre definitivă executorie, solicitantul poate cere transformarea sechestrului preventiv într-un ordin de execuție.

2. Măsuri provizorii

În unele situații urgente, măsurile pur de conservare nu vor fi întotdeauna suficiente. Instanța poate de aceea impune anumite măsuri provizorii cu efecte similare cu cele ale hotărârii anticipate pe baza faptelor prezentate. Hotărârea definitivă poate confirma sau revoca aceste măsuri provizorii.

Ca și măsurile de conservare, măsurile provizorii sînt luate înainte de pronunțarea sentinței în fond, ceea ce le distinge de executarea provizorie.

3. Executarea provizorie

În cazul în care s-a pronunțat hotărârea în favoarea unei părți anume, însă există încă posibilitatea de apel sau contestare, iar partea în câștig de cauză dorește ca hotărârea să fie pusă imediat în execuție deoarece se teme ca debitorul să nu facă apel doar pentru a întârzia procedurile, instanța poate impune executarea provizorie a hotărârii. Trebuie de menționat că magistrații pot solicita respectarea anumitor condiții, în funcție de țară (urgență, garanții din partea creditorului, principiul procedurilor contradictorii, cauză ce nu poate fi contestată, însă împotriva căreia se

poate face apel etc.) [9, p. 382].

O comparație între legislațiile naționale arată absența aproape totală a unei definiții pentru măsurile provizorii și de conservare și diferențele destul de mari dintre sistemele juridice. Diferențele dintre statele-membre cresc și mai mult în ceea ce privește situațiile în care aceste măsuri pot face de prisos procedurile întreprinse în fond și pot ajuta la evitarea regulilor normale de jurisdicție. Puterile instanțelor care audiază cererile de executare provizorie sînt, de asemenea, distribuite în mod inegal – unele state-membre refuză orice decizie care ar putea anticipa rezultatul final. Există diferențe substanțiale în ceea ce privește condițiile de impunere a acestor măsuri. De exemplu, condiția privind urgența este interpretată din ce în ce mai mult în termeni largi.

Se atestă, de asemenea, diferențe substanțiale în ceea ce privește natura bunurilor și activelor ce pot fi afectate, tipul de măsuri disponibile și relația dintre instanța care a dispus măsuri provizorii sau de conservare și instanța care audiază cauza în fond. Aspectele formale sînt de asemenea departe de a fi uniforme. În multe state-membre măsurile provizorii necesită aprobarea instanțelor, care pot fi specializate în unele state și generale în altele, iar în anumite state această aprobare nu este necesară. Procedura este în principal unilaterală în multe dintre statele-membre, însă în alte țări procedura este în întregime contradictorie, cu excepția cauzelor celor mai urgente, pentru a evita situațiile neprevăzute [9, p. 383].

Rezumînd cele spuse, menționăm că nu în toate cazurile însuși faptul pronunțării hotărîrii judecătorești garantează repararea reală a drepturilor și intereselor legitime ale participanților la proces. Vom putea vor-

bi despre eficiența justiției numai atunci cînd actul judecătorec pronunțat va fi executat de fapt; în așa fel vor fi restabilite drepturile și interesele încălcate. Iar executarea reală a hotărîrii de multe ori este posibilă doar datorită aplicării oportune și adecvate a măsurilor de asigurare, instanțele de judecată fiind obligate să se pronunțe asupra cererii de aplicare a acestor măsuri (indiferent dacă îmbracă forma scrisă sau orală, fiind consemnată în procesul-verbal al ședinței de judecată) printr-o încheiere de admitere sau respingere și nu cum se întîmplă uneori în practica judiciară – fără pronunțarea nici unei soluții în acest sens, fapt care contravine atît esenței, cît și spiritului legii procedurale.

Referințe bibliografice

1. *Convenția privind procedura civilă*, încheiată la 1 martie 1954 la Haga, ratificată de Parlamentul RM la 4 august 1992, în vigoare pentru RM de la 3 noiembrie 1993.
2. *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial, nr. 1 din 12.08.1994.
3. *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova*, adoptat prin Legea nr. 225-XV din 30 mai 2003. În: Monitorul Oficial din 12.06.2003, nr. 111.
4. *Legea contenciosului administrativ* nr. 793-XIV din 10.02.2000. În: MO al RM nr. 57-58/375 din 18.05.2000.
5. Ciobanu V.M., Boroș G. *Drept procesual civil*. București: All Beck, 2005.
6. Deleanu I. *Tratat de drept procesual civil*. Arad: Servo-Sat, 2000.
7. Măgureanu Fl. *Drept procesual civil*. București: ALL BECK, 2002.
8. Șterbeț V., Poalelungi M., Macinscaia V. etc. *Manualul judecătorului la examinarea pricinilor civile*. Chișinău: Cartier, 2006.

9. Давтян А. Г. *Гражданский процесс зарубежных стран*. Москва: Проспект, 2010.

10. Коршунов Н.М. *Гражданский процесс*. Москва: Эксмо, 2005.

11. Треушников М. К. *Гражданский процесс*. Москва: Городец, 2011.

12. *Hotărîrea Plenului CSJ cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației ce reglementează asigurarea acțiunii la judecarea cauzelor civile*, adoptată la 24 octombrie 2003. În: Buletinul CSJ nr. 12 din 2003.

13. www.ec.europa.eu/civiljustice